

SODBA SODIŠČA (drugi senat)

z dne 22. decembra 2010*

V zadevi C-279/09,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 234 ES, ki ga je vložilo Kammergericht (Nemčija) z odločbo z dne 30. junija 2009, ki je prispela na Sodišče 22. julija 2009, v postopku

DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH

proti

Bundesrepublik Deutschland,

SODIŠČE (drugi senat),

v sestavi J.N. Cunha Rodrigues, predsednik senata, A. Rosas (poročevalec),
U. Löhmus, A. Ó Caoimh, sodniki, in P. Lindh, sodnica,

* Jezik postopka: nemščina.

generalni pravobranilec: P. Mengozzi,
sodni tajnik: B. Fülöp, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 3. junija 2010,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH L. Schwarz, odvetnica,
- za nemško vlado M. Lumma in J. Kemper, zastopnika,
- za dansko vlado V. Pasternak Jørgensen in R. Holdgaard, zastopnika,
- za francosko vlado G. de Bergues, S. Menez in B. Beaupère-Manokha, zastopniki,
- za italijansko vlado G. Palmieri, zastopnica, skupaj z G. Aiellom, avvocato dello Stato,
- za poljsko vlado M. Dowgielewicz, zastopnik,

- za Evropsko komisijo J.-P. Keppenne in F. Hoffmeister, zastopnika,

- za nadzorni organ EFTE F. Simonetti, I. Hauger in L. Armati, zastopnice,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 2. septembra 2010

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na načelo učinkovitosti, kot je bilo uvedeno s sodno prakso Sodišča Evropske unije, in sicer na vprašanje, ali to načelo nalaga odobritev pravne pomoči pravnim osebam.

- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH (v nadaljevanju: DEB) in Bundesrepublik Deutschland glede prošnje za pravno pomoč, ki jo je pri nemških sodiščih vložila ta družba.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 V uvodnih izjavah 5 in 11 Direktive Sveta 2003/8/ES z dne 27. januarja 2003 o izboljšanju dostopa do pravnega varstva [sodišča] v čezmejnih sporih z uvedbo minimalnih skupnih pravil v zvezi s pravno pomočjo pri takih sporih (UL L 26, str. 41, in popravek v UL L 32, str. 15 – ta popravek ne zadeva slovenske različice) je navedeno:

„(5) Ta direktiva si prizadeva za pospeševanje uporabe pravne pomoči v čezmejnih sporih za osebe, ki nimajo dovolj sredstev, kadar je pomoč potrebna, da se zagotovi dejanski dostop do sodišča. Splošno priznana pravico do dostopa do sodišča potrjuje tudi člen 47 Listine o temeljnih pravicah Evropske unije [(v nadaljevanju: Listina)].

[...]

- (11) Pravna pomoč bi morala kriti predpravdne nasvete z namenom doseči poravnavo, preden se sproži sodni postopek, pravno pomoč pri vložitvi zadeve na sodišče ter zastopanje na sodišču in pomoč pri kritju ali oprostitvi plačila stroškov postopka.“

- 4 Osebo področje uporabe pravice do pravne pomoči je v členu 3(1) Direktive 2003/8 opredeljeno tako:

„Fizične osebe, vpletene v spor, ki ga ureja ta direktiva, imajo pravico do ustrezne pravne pomoči, da se zagotovi njihov dejanski dostop do sodišča v skladu s pogoji, določenimi v tej direktivi.“

- 5 Člen 6(3) navedene direktive določa:

„Pri odločanju o vsebini vloge in brez poseganja v člen 5 države članice upoštevajo pomembnost posamezne zadeve za prosilca, upoštevajo pa lahko tudi naravo zadeve, če prosilec trdi, da je bila povzročena škoda njegovemu ali njenemu dobremu imenu, vendar pa ni utrpel materialnih ali finančnih izgub, ali če se vloga nanaša na zahtevek, ki je neposredno povezan s prosilčevimi posli ali njegovimi dejavnostmi kot samozaposlene osebe.“

- 6 Člen 94(2) in (3) Poslovnika Splošnega sodišča Evropske unije z dne 2. maja 1991 (prečiščena različica, objavljena v UL 2010, C 177, str. 37) določa:

„2. Pravico do pravne pomoči ima vsaka fizična oseba, ki je zaradi svojega premoženjskega stanja v celoti ali delno nesposobna nositi stroške iz odstavka 1.

Premoženjsko stanje se oceni ob upoštevanju objektivnih elementov, kot so dohodki, premoženje in družinske razmere.

3. Pravna pomoč se zavrne, če je pravno sredstvo, v zvezi s katerim je bila zaprošena pomoč, očitno nedopustno ali očitno neutemeljeno.“

- 7 Besedilo člena 95(2) in (3) Poslovnika Sodišča za uslužbence Evropske unije z dne 25. julija 2007 (prečiščena različica, objavljena v UL 2010, C 177, str. 71) je popolnoma enako besedilu člena 94(2) in (3) Poslovnika Splošnega sodišča.

Nacionalno pravo

- 8 Člen 12(1) zakona o sodnih stroških (Gerichtskostengesetz), ki določa načelo predujma sodnih stroškov, ki velja za vse tožeče stranke v civilnopravnih sporih, določa:

„V civilnopravnih sporih se tožba vroči šele po plačilu sodne takse za postopek na splošno. V primeru razširitve tožbenega zahtevka se pred plačilom sodne takse za postopek na splošno ne opravi nobeno sodno dejanje; to velja tudi za pritožbeni postopek.“

- 9 Člen 78(1) zakonika o pravdnem postopku (Zivilprozessordnung, v nadaljevanju: ZPO) določa:

„Pred Landgerichte in Oberlandesgerichte mora stranke zastopati odvetnik. [...]“

- 10 Člen 114 ZPO določa:

„Stranka, ki zaradi svojega osebnega in finančnega položaja ne more poravnati stroškov postopka oziroma jih lahko poravna samo delno ali v več obrokih, prejme pravno pomoč, če zanjo zaprosi in če ima nameravana tožba ali obramba pred sodiščem verjetno možnost za uspeh in se ne zdi zlonamerna [...]“

- 11 Člen 116 ZPO določa:

„Pravno pomoč na podlagi prošnje prejme

1. [...]

2. pravna oseba ali združenje s sposobnostjo biti stranka v sodnem postopku, ki je ustanovljena oziroma je ustanovljeno in ima sedež [...] v Nemčiji, kadar niti ta oseba ali združenje niti osebe, ki so gospodarsko udeležene v predmetu spora, ne morejo poravnati stroškov in kadar bi bila opustitev tožbe ali obrambe pred sodiščem v nasprotju s splošnimi interesi.“

12 Člen 122(1) ZPO določa:

„Učinek odobritve pravne pomoči je, da

1. lahko zvezna ali deželna blagajna od zadevne stranke zahteva plačilo
 - a) sodnih stroškov in stroškov sodnega izvršitelja, ki so zapadli ali bodo zapadli,
 - b) terjatev dodeljenih odvetnikov, ki so bile prenesene nanjo,

samo v skladu z določbami, ki jih je sprejelo sodišče;

2. je stranka oproščena obveznosti položitve varščine za stroške postopka;

3. dodeljeni odvetniki od zadevne stranke ne morejo zahtevati plačila.

[...]“

13 Člen 123 ZPO določa:

„Odobritev pravne pomoči ne vpliva na obveznost povračila stroškov, ki so nastali nasprotni stranki.“

Spor o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

- 14 Družba DEB prosi za odobritev pravne pomoči za vložitev tožbe zoper Zvezno republiko Nemčijo, s katero namerava uveljavljati odškodninski zahtevek na podlagi prava Unije.
- 15 Družba DEB želi dobiti odškodnino za zamudo pri prenosu, s strani navedene države članice, Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 98/30/ES z dne 22. junija 1998 o skupnih pravilih notranjega trga z zemeljskim plinom (UL L 204, str. 1) in Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 2003/55/ES z dne 26. junija 2003 o skupnih pravilih notranjega trga z zemeljskim plinom in o razveljavitvi Direktive 98/30/ES (UL L 176, str. 57), ki naj bi omogočili nediskriminatoren dostop do nacionalnih plinovodnih omrežij. Tožeča stranka v postopku v glavni stvari zaradi tega ni mogla doseči dostopa do plinovodnih omrežij nemških upravljavcev omrežja, zaradi česar ji je nastala škoda zaradi izgubljenega dobička iz pogodb o dobavi plina, sklenjenih z dobavitelji, v znesku približno 3,7 milijarde EUR.
- 16 Družba DEB, ki trenutno nima niti zaposlenih delavcev niti upnikov, zaradi pomanjkanja prihodkov in premoženja ne more plačati predujma sodnih stroškov v skladu s členom 12(1) zakona o sodnih stroških, ki znaša 274.368 EUR.

- 17 Ravno tako nima finančnih sredstev, da bi za zastopanje pred sodiščem pooblastila odvetnika, katerega sodelovanje je v postopku v glavni stvari obvezno.
- 18 Landgericht Berlin je zavrnilo odobritev pravne pomoči, ker niso bile izpolnjene predpostavke iz člena 116, točka 2, ZPO.
- 19 Kammergericht, pri katerem je bila vložena pritožba, je prav tako presodilo, da predpostavke iz člena 116, točka 2, ZPO niso izpolnjene.
- 20 Kammergericht meni, pri čemer se sklicuje na sodno prakso Bundesgerichtshof, sprejeto v zvezi s to določbo, da opustitev uveljavljanja pravic pred sodiščem v tej zadevi ni v nasprotju s splošnimi interesi. Tako bi bilo lahko le, če bi odločba zadevala večji krog prebivalstva ali gospodarstva ali pa bi lahko imela socialne posledice (sklep Bundesgerichtshof z dne 20. decembra 1989, VIII ZR 139/89). Opustitev uveljavljanja pravic pred sodiščem je lahko v nasprotju s splošnimi interesi, če pravna oseba brez izvedbe spora ne bi mogla več izpolnjevati nalog v splošnem interesu ali pa če je obstoj pravne osebe odvisen od izvedbe spora in bi se zaradi tega izgubljala delovna mesta ali pa bi se lahko oškodovalo veliko število upnikov. To ni tako v obravnavanem primeru, ker prosilka trenutno nima niti zaposlenih delojemalcev niti upnikov.
- 21 Sicer naj bi pravni pojem „splošni interesi“ omogočal, da se v presojo vključijo vsi mogoči splošni interesi v korist pravne osebe (sklep Bundesgerichtshof z dne 24. oktobra 1990, VIII ZR 87/90). Vendar pa splošni interes za pravilno odločitev praviloma za to ne zadošča. Ravno tako ne zadošča okoliščina, da bi se naj pri odločitvi v sporu odgovorilo na pravna vprašanja splošnega interesa (zgoraj navedeni sklep

Bundesgerichtshof z dne 20. decembra). V takih primerih – kot tudi v obravnavani zadevi – ni dejanskega oškodovanja, ki bi zadevalo skupnost in pri katerem ne bi šlo le za morebitno opustitev izreka sodbe. Družba DEB sama priznava, da obsodba Bundesrepublik Deutschland ne more neposredno pripeljati do odprtja energetskega trga, na kar se je sklicevala v utemeljitev tega, da njena tožba spada pod splošni interes v smislu člena 116, točka 2, ZPO.

- 22 Razlaga navedene nacionalne določbe ob upoštevanju namena nemškega zakonodajalca ne omogoča razširitve in njene uporabe za vsak, tudi posreden učinek. V sodni praksi je vedno veljalo stališče – pri čemer se je sklicevalo na pripravljalno gradivo za ZPO – da mora opustitev uveljavljanja pravic pred sodiščem poleg oseb, ki imajo gospodarski interes v sporu, prizadeti velik del prebivalstva.
- 23 Člen 116, točka 2, ZPO je tudi v skladu z ustavo (Grundgesetz). Zlasti ni mogoče z vidika ustavnega prava grajati tega, da za odobritev pravne pomoči pravnim osebam veljajo strožji pogoji kot za fizične osebe.
- 24 To je večkrat ugotovilo Bundesverfassungsgericht (zvezno ustavno sodišče). Nazadnje je dodelitev pravne pomoči ukrep socialne pomoči, ki je izveden iz načela socialne države in je potreben za spoštovanje človekovega dostojanstva, kar pa ne zadeva pravnih oseb. Te so umetne tvorbe v skladu s pravno obliko, ki jo dopušča pravni red države iz praktičnih razlogov. Ta pravna oblika družbenikom nudi gospodarske prednosti, zlasti omejitev odgovornosti do višine premoženja družbe. Zato je imetništvo pravic vezano na zadostno premoženje. To je predpostavka tako za njeno ustanovitev kot tudi za njen nadaljnji obstoj. Pravna oseba je tako načeloma upravičena do obstoja, ki ga priznava pravni red, le če lahko uresničuje svoje cilje in naloge z lastnimi

sredstvi. Ureditev člena 116, točka 2, ZPO tako upošteva poseben položaj pravnih oseb (glej sklep Bundesverfassungsgericht z dne 3. julija 1973, 1 BvR 153/69).

- 25 Vendar pa se Kammergericht sprašuje, ali bi lahko bila zavrnitev pravne pomoči družbi DEB za uveljavljanje odškodninskega zahtevka proti državi na podlagi prava Unije v nasprotju z načeli tega prava in zlasti z načelom učinkovitosti. S takšno zavrnitvijo bi se namreč tožeči stranki v postopku v glavni stvari enostavno prepovedalo uveljavljanje odškodninskega zahtevka proti državi na podlagi prava Unije. Tako bi ji bila pridobitev odškodnine dejansko onemogočena ali pa vsaj čezmerno otežena. V prid tej razlagi govori tudi to, da Sodišče odškodninsko odgovornost države na podlagi prava Unije izpeljuje iz zahteve po polni učinkovitosti prava Unije, in to ravno zaradi varstva pravic posameznikov (glej sodbo z dne 19. novembra 1991 v združenih zadevah Francovich in drugi, C-6/90 in C-9/90, Recueil, str. I-5357).
- 26 Glede na te okoliščine je Kammergericht prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali glede na to, da pridobitev odškodnine v skladu z načeli odškodninske odgovornosti države ne sme biti dejansko onemogočena ali pa vsaj čezmerno otežena zaradi načina, kako so na nacionalni ravni oblikovane pravne predpostavke za pridobitev odškodnine in postopek za uveljavljanje odškodninskega zahtevka proti državi na podlagi prava Unije, obstajajo pomisleki zoper nacionalno ureditev, v skladu s katero je sodno uveljavljanje odvisno od plačila predujma stroškov in se pravni osebi, ki ne more plačati tega predujma, ne sme odobriti pravne pomoči?“

Vprašanje za predhodno odločanje

- 27 S svojim vprašanjem predložitveno sodišče sprašuje, ali je treba pravo Unije in zlasti načelo učinkovitosti razlagati tako, da to načelo v zvezi s postopkom za uveljavljanje odškodninskega zahtevka proti državi na podlagi prava Unije nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero je sodno uveljavljanje odvisno od plačila predujma stroškov in se pravni osebi, ki ne more plačati tega predujma, ne sme odobriti pravne pomoči.
- 28 Kot izhaja iz ustaljene sodne prakse v zvezi z načelom učinkovitosti, postopkovna pravila za pravna sredstva, katerih namen je varstvo pravic, ki jih imajo posamezniki na podlagi prava Unije, ne smejo dejansko onemogočiti ali čezmerno otežiti uveljavljanja pravic, ki jih daje pravni red Unije (glej zlasti sodbe z dne 16. decembra 1976 v zadevi Rewe-Zentralfinanz in Rewe-Zentral, 33/76, Recueil, str. 1989, točka 5; z dne 13. marca 2007 v zadevi Unibet, C-432/05, ZOdl., str. I-2271, točka 43, in z dne 15. aprila 2008 v zadevi Impact, C-268/06, ZOdl., str. I-2483, točka 46). Predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali je pravni osebi zato, ker ji ne more biti odobrena pravna pomoč, dejansko onemogočeno uveljavljanje njenih pravic v smislu, da ji je onemogočen dostop do sodišča, ker ne more plačati sodnih stroškov in biti zastopana po odvetniku.
- 29 Zastavljeno vprašanje se tako nanaša na pravico pravne osebe do učinkovitega dostopa do sodišča in torej, v okviru prava Unije, na načelo učinkovitega sodnega varstva. To načelo je splošno načelo prava Unije, ki izhaja iz skupnih ustavnih tradicij držav članic in je potrjeno v členih 6 in 13 Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisane v Rimu 4. novembra 1950 (v nadaljevanju: EKČP) (sodbe z dne 15. maja 1986 v zadevi Johnston, 222/84, Recueil, str. 1651, točki 18 in 19; z dne 15. oktobra 1987 v zadevi Heylens in drugi, 222/86, Recueil, str. 4097, točka 14; z dne 27. novembra 2001 v zadevi Komisija proti Avstriji, C-424/99, Recueil,

str. I-9285, točka 45; z dne 25. julija 2002 v zadevi Unión de Pequeños Agricultores proti Svetu, C-50/00 P, Recueil, str. I-6677, točka 39, in z dne 19. junija 2003 v zadevi Eribrand, C-467/01, Recueil, str. I-6471, točka 61, ter zgoraj navedena sodba Unibet, točka 37).

- 30 V zvezi s temeljnimi pravicami je od začetka veljavnosti Lizbonske pogodbe treba upoštevati Listino, ki ima v skladu s členom 6(1), prvi pododstavek, PEU „enako pravno veljavnost kot Pogodbi“. Člen 51(1) navedene listine namreč določa, da se določbe te listine za države članice uporabljajo, ko te izvajajo pravo Unije.
- 31 V zvezi s tem člen 47, prvi odstavek, Listine določa, da ima vsakdo, ki so mu kršene pravice in svoboščine, zagotovljene s pravom Unije, pravico do učinkovitega pravnega sredstva pred sodiščem v skladu s pogoji, določenimi v tem členu. V skladu z drugim odstavkom tega člena ima vsakdo pravico, da o njegovi zadevi pravično, javno in v razumnem roku odloča neodvisno, nepristransko in z zakonom predhodno ustanovljeno sodišče. Vsakdo ima možnost svetovanja, obrambe in zastopanja. Člen 47, tretji odstavek, Listine posebej določa, da se osebam, ki nimajo zadostnih sredstev, odobri pravna pomoč, če je ta potrebna za učinkovito zagotovitev dostopa do sodišča.
- 32 V skladu s pojasnili k temu členu, ki jih je v skladu s členom 6(1), tretji pododstavek, PEU in členom 52(7) Listine treba upoštevati kot vodilo pri njeni razlagi, ustreza člen 47, drugi odstavek, Listine členu 6(1) EKČP.
- 33 Glede na te okoliščine je treba zastavljeno vprašanje preoblikovati tako, da se nanaša na razlago načela učinkovitega sodnega varstva, kot je določeno v členu 47 Listine, da

se preuči, ali ta določba v zvezi s postopkom za uveljavljanje odškodninskega zahtevka proti državi na podlagi prava Unije nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero je sodno uveljavljanje odvisno od plačila predujma stroškov in se pravni osebi, ki ne more plačati tega predujma, ne sme odobriti pravne pomoči.

34 Iz člena 122(1) ZPO je razvidno, da lahko pravna pomoč pokriva tako sodne stroške kot terjatve odvetnikov. Ker predložitveno sodišče ni navedlo, ali se zastavljeno vprašanje nanaša le na predujem sodnih stroškov, je treba preučiti oboje.

35 Kar zadeva Listino, njen člen 52(3) določa, da kolikor ta listina vsebuje pravice, ki ustrezajo pravicam, zagotovljenim z EKČP, sta vsebina in obseg teh pravic enaka kot vsebina in obseg pravic, ki ju določa ta konvencija. V skladu s pojasnili k tej določbi vsebina in obseg zagotovljenih pravic nista določena le z besedilom EKČP, temveč tudi, med drugim, s sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice. Člen 52(3), drugi stavek, Listine določa, da prvi stavek tega odstavka ne preprečuje širšega varstva po pravu Unije (v tem smislu glej sodbo z dne 5. oktobra 2010 v zadevi McB., C-400/10 PPU, ZOdl., str. I-8965, točka 53).

36 Kar zadeva posebej člen 47(3) Listine, je v zadnjem odstavku pojasnil k členu 47 navedena sodba z dne 9. oktobra 1979 v zadevi Airey proti Irski (sodba ESČP, série A št. 32, str. 11), v skladu s katero je treba poskrbeti za pravno pomoč, če bi bilo ob neobstoju takšne pomoči nemogoče zagotoviti učinkovito pravno sredstvo. Ni navedeno, ali je treba tako pomoč odobriti pravni osebi, niti vrsta stroškov, ki jih ta pomoč pokriva.

- 37 To določbo je treba razlagati v njenem kontekstu, glede na druge predpise prava Unije, pravo držav članic in sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice.
- 38 Kot je v pisnih stališčih navedla Komisija Evropskih skupnosti, se pojem „vsakdo“, uporabljen v prvih dveh odstavkih člena 47 Listine lahko nanaša na posameznike, vendar s čisto jezikovnega vidika ne izključuje pravne osebe.
- 39 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da čeprav pojasnila k Listini glede tega ničesar natančneje ne določajo, lahko iz uporabe pojma „Person“ v nemški različici navedenega člena 47, v nasprotju s pojmom „Mensch“, ki je uporabljen v številnih drugih določbah, na primer v členih 1, 2, 3, 6, 29, 34 in 35 te listine, sklepamo, da pravne osebe niso izključene s področja uporabe člena 47.
- 40 Poleg tega so določbe v zvezi s pravico do učinkovitega pravnega sredstva pred sodiščem, ki je določena v členu 47 Listine, pod naslovom VI te listine, ki se nanaša na sodno varstvo in v katerem so določena druga postopkovna načela, ki se uporabljajo tako za fizične kot za pravne osebe.
- 41 Dejstvo, da določbe v zvezi s pravico do pravne pomoči niso pod naslovom IV Listine, ki se nanaša na solidarnost, kaže na to, da ta pravica ni zasnovana predvsem kot socialna pomoč, kot je videti, da je to v nemškem pravu, pri čemer se na to sklicuje nemška vlada v utemeljitev tega, da mora biti ta pomoč pridržana fizičnim osebam.

- 42 Enako kaže vključitev določbe o odobritvi pravne pomoči v člen Listine, ki se nanaša na pravico do učinkovitega pravnega sredstva, na to, da je treba pri presoji potrebnosti odobritve te pomoči izhajati iz pravice same osebe, katere pravice in svoboščine, zagotovljene s pravom Unije, so bile kršene, in ne iz splošnega interesa družbe, čeprav je ta lahko eden od elementov za presajo o potrebnosti pomoči.
- 43 Glede drugih predpisov prava Unije, ki jih navajajo stranke v postopku v glavni stvari, države članice, ki so predložile stališča, in Komisija – zlasti Direktivo 2003/8 in poslovnika Splošnega sodišča in Sodišča za uslužbence – v njih ni predvidena odobritev pravne pomoči pravnim osebam. Vendar na podlagi tega ni mogoče izpeljati splošno veljavne ugotovitve, saj, prvič, iz področja uporabe Direktive in, drugič, iz pristojnosti Splošnega sodišča in Sodišča za uslužbence izhaja, da se ti predpisi nanašajo na posebne kategorije pravnih sporov.
- 44 Kot je v točkah od 76 do 80 sklepnih predlogov navedel generalni pravobranilec, je iz preučitve zakonodaj držav članic razvidno, da glede odobritve pravne pomoči pravnim osebam ni načela, ki bi bilo resnično skupno vsem državam članicam. Vendar pa je generalni pravobranilec v točki 80 sklepnih predlogov navedel tudi, da je v praksi držav članic, ki priznavajo odobritev pravne pomoči pravnim osebam, razmeroma razširjeno razlikovanje med pridobitnimi in nepridobitnimi pravnimi osebami.
- 45 Iz preučitve sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice je razvidno, da je to sodišče večkrat poudarilo, da je pravica do dostopa do sodišča sestavni del pravice do poštenega sojenja, ki jo določa člen 6(1) EKČP (glej zlasti sodbo ESČP z dne 7. maja 2002 v zadevi *McVicar* proti Združenemu kraljestvu, *Recueil des arrêts et*

décisions 2002-III, točka 46). V zvezi s tem je pomembno, da je treba dati stranki možnost, da pred sodiščem učinkovito zastopa svoje stališče (sodba ESČP z dne 15. februarja 2005 v zadevi Steel in Morris proti Združenemu kraljestvu, točka 59). Vendar pa pravica do dostopa do sodišč ni absolutna.

- 46 Evropsko sodišče za človekove pravice je v zvezi s pravno pomočjo v obliki pomoči odvetnika razsodilo, da je treba o vprašanju, ali je odobritev pravne pomoči potrebna za to, da bi bilo sojenje pošteno, odločiti glede na dejansko stanje in okoliščine vsakega posameznega primera in da je to vprašanje odvisno od pomena zadeve za tožečo stranko, zapletenosti prava in postopka, ki ju je treba uporabiti, ter sposobnosti tožeče stranke, da učinkovito zastopa svoje stališče (glej zgoraj navedeni sodbi Airey proti Irski, točka 26, in McVicar proti Združenemu kraljestvu, točki 48 in 49; sodbo ESČP z dne 16. julija 2002 v zadevi P., C. in S. proti Združenemu kraljestvu, *Recueil des arrêts et décisions* 2002-VI, točka 91, in zgoraj navedeno sodbo Steel in Morris proti Združenemu kraljestvu, točka 61). Vendar pa je mogoče upoštevati finančni položaj stranke ali njeno možnost za uspeh v postopku (zgoraj navedena sodba ESČP Steel in Morris proti Združenemu kraljestvu, točka 62).
- 47 Glede pravne pomoči v obliki oprostite plačila stroškov postopka ali *cautio judicatum solvi* pred vložitvijo tožbe pri sodišču, je Evropsko sodišče za človekove pravice prav tako preučilo vse okoliščine, da bi preverilo, ali ni bila z omejitvami pravice do dostopa do sodišč pravica kršena v svojem bistvu, ali se je z omejitvami uresničevalo legitimen cilj in ali je med uporabljenimi sredstvi in uresničevanim ciljem obstajalo razumno razmerje sorazmernosti (glej v tem smislu sodbi ESČP z dne 13. julija 1995 v zadevi Tolstoy-Miloslavsky proti Združenemu kraljestvu, série A št. 316-B, točke od 59 do 67, in z dne 19. junija 2001 v zadevi Kreuz proti Poljski, *Recueil des arrêts et décisions* 2001-VI, točki 54 in 55).
- 48 Iz teh odločb izhaja, da lahko pravna pomoč pokriva tako pomoč odvetnika kot oprostitev plačila stroškov postopka.

- 49 Evropsko sodišče za človekove pravice je poleg tega presodilo, da se lahko zato, da bi se preverilo, ali se lahko odobri pravna pomoč, uvede postopek izbire zadev, ki pa mora delovati na način, ki ni samovoljen (glej v tem smislu sodbo ESČP z dne 26. februarja 2002 v zadevi Del Sol proti Franciji, točka 26; odločbo z dne 29. septembra 2009 v zadevi Puscasu proti Nemčiji, str. 6, zadnji odstavek, in sodbo z dne 14. oktobra 2010 v zadevi Pedro Ramos proti Švici, točka 49).
- 50 Navedeno sodišče je imelo priložnost preučiti primer gospodarske družbe, ki je zaprosila za pravno pomoč, čeprav je v francoski zakonodaji ta pomoč predvidena le za fizične osebe in, izjemoma, za nepridobitne pravne osebe, ki imajo sedež v Franciji in nimajo zadosti sredstev. Menilo je, da različno obravnavanje gospodarskih družb, po eni strani, ter fizičnih oseb in nepridobitnih pravnih oseb, po drugi strani, temelji na objektivnem in razumnem razlogu v zvezi z davčno ureditvijo pravne pomoči, v skladu s katero je mogoče obdavčljivi znesek zmanjšati za vse stroške postopka in negativni rezultat prenesti v naslednje davčno leto (odločba ESČP z dne 26. avgusta 2008 v zadevi VP Diffusion Sarl proti Franciji, str. 4, 5 in 7).
- 51 Enako je Evropsko sodišče za človekove pravice glede združenja uporabnikov skupnega kmetijskega premoženja, ki je zaprosilo za pravno pomoč za obrambo proti tožbi, s katero se je uveljavljala lastninska pravica na enem zemljišču, menilo, da je treba upoštevati, da denarna sredstva, ki jih društva in zasebnopravne družbe odobrijo za svojo obrambo v pravnih sporih, izhajajo iz denarnih sredstev, ki jih sprejmejo, odobrijo in plačajo njihovi člani, in je poudarilo, da je bila prošnja podana v zvezi s civilnopravnim sporom glede lastninske pravice na zemljišču, sporom, katerega izid bi vplival le na člane zadevnega združenja (odločba ESČP z dne 24. novembra 2009 v zadevi CMVMC O'Limo proti Španiji, točka 26). Sodišče je na podlagi tega ugotovilo, da z zavrnitvijo odobritve brezplačne pravne pomoči tožecemu združenju ni bila v bistvu kršena njegova pravica do dostopa do sodišča.

- 52 Iz sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice izhaja, da odobritev pravne pomoči pravnim osebam načeloma ni izključena, ampak da je treba o tem odločati glede na veljavne predpise in položaj zadevne družbe.
- 53 Upoštevati je mogoče predmet spora in zlasti njegov gospodarski pomen.
- 54 V okviru upoštevanja finančne sposobnosti prosilca, je, ko gre za pravno osebo, mogoče upoštevati zlasti obliko družbe – kapitalska ali osebna družba, družba z omejeno odgovornostjo ali ne – finančno sposobnost njenih delničarjev, dejavnost družbe, način njene ustanovitve in, še posebej, razmerje med sredstvi, ki so ji bila dana na voljo, in nameravano dejavnostjo.
- 55 Nadzorni organ EFTE v svojih stališčih navaja, da po nemškem pravu družba, če ji še ni uspelo, da bi v resnici zaživela, z zaposlenimi in drugo infrastrukturo, nikoli ne bo izpolnjevala predpostavk za odobritev pravne pomoči. Ta predpostavka bi lahko še posebej zadevala prosilce za tako pomoč, ki se sklicujejo na pravice, ki jih daje pravo Unije, in sicer zlasti na svobodo ustanavljanja in dostop do določenega trga v državi članici.
- 56 Ugotoviti je treba, da morajo nacionalna sodišča tako okoliščino vsekakor upoštevati. Vendar pa morajo navedena sodišča poiskati pravično ravnovesje, da bi prosilcem, ki se sklicujejo na pravo Unije, zagotovila dostop do sodišč, ne da bi jih zato v primerjavi z drugimi prosilci ugodneje obravnavala. Predložitevno sodišče in nemška vlada sta v zvezi s tem navedla, da pravni pojem „splošni interesi“ v skladu s sodno

prakso Bundesgerichtshof omogoča, da se v presojo vključijo vsi mogoči splošni interesi v korist pravne osebe

- 57 Družba DEB je poleg tega na obravnavi poudarila dvojno vlogo Bundesrepublik Deutschland v zadevi v glavni stvari. Ta država članica naj bi namreč bila ne le povzročiteljica škode, ki je nastala tožeči stranki v postopku v glavni stvari, ampak tudi tista, ki mora tožeči stranki zagotoviti učinkovito sodno varstvo.
- 58 Vendar pa je treba poudariti, da pravo Unije ne nasprotuje temu, da bi država članica hkrati imela zakonodajno, izvršilno in sodno oblast, če se te funkcije izvajajo ob upoštevanju načela delitve oblasti, ki zaznamuje delovanje pravne države. Ni se zatrjevalo, da to ne bi bilo tako v državi članici iz postopka v glavni stvari.
- 59 Glede na vse zgoraj navedeno je na zastavljeno vprašanje treba odgovoriti, da je treba načelo učinkovitega sodnega varstva, kot je določeno v členu 47 Listine, razlagati tako, da ni izključeno, da bi se nanj sklicevale pravne osebe, in da lahko pomoč, odobrena na podlagi tega načela, med drugim pokriva oprostitev plačila predujma stroškov postopka in/ali pomoč odvetnika.
- 60 Nacionalno sodišče mora v zvezi s tem preveriti, ali predpostavke za odobritev pravne pomoči pomenijo omejitev pravice do dostopa do sodišč, s katero bi bila ta pravica kršena v svojem bistvu, ali se je z navedenimi predpostavkami uresničeval legitimni cilj in ali med uporabljenimi sredstvi in uresničevanim ciljem obstaja razumno razmerje sorazmernosti.

- 61 V okviru te presoje lahko nacionalno sodišče upošteva predmet spora, razumno možnost za uspeh prosilca, pomen zadeve zanj, zapletenost prava in postopka, ki ju je treba uporabiti, ter sposobnost tega prosilca, da učinkovito zastopa svoje stališče. Pri presoji sorazmernosti lahko nacionalno sodišče upošteva tudi, kolikšni so stroški postopka, ki jih je treba plačati kot predujem, in ali je ovira, ki jo ti stroški morebiti pomenijo za dostop do sodnega varstva, nepremagljiva.
- 62 Kar zadeva posebej pravne osebe, lahko nacionalno sodišče upošteva njihov položaj. Tako lahko upošteva zlasti obliko družbe in to, ali je zadevna pravna oseba pridobitna, ter finančno sposobnost njenih družbenikov oziroma delničarjev in možnost, da si priskrbijo denarna sredstva, potrebna za vložitev tožbe pri sodišču.

Stroški

- 63 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (drugi senat) razsodilo:

Načelo učinkovitega sodnega varstva, kot je določeno v členu 47 Listine o temeljnih pravicah Evropske unije, je treba razlagati tako, da ni izključeno, da bi

se nanj sklicevale pravne osebe, in da lahko pomoč, odobrena na podlagi tega načela, med drugim pokriva oprostitev plačila predujma stroškov postopka in/ali pomoč odvetnika.

Nacionalno sodišče mora v zvezi s tem preveriti, ali predpostavke za odobritev pravne pomoči pomenijo omejitev pravice do dostopa do sodišč, s katero bi bila ta pravica kršena v svojem bistvu, ali se je z navedenimi predpostavkami uresničeval legitimni cilj in ali med uporabljenimi sredstvi in uresničevanim ciljem obstaja razumno razmerje sorazmernosti.

V okviru te presoje lahko nacionalno sodišče upošteva predmet spora, razumno možnost za uspeh prosilca, pomen zadeve zanj, zapletenost prava in postopka, ki ju je treba uporabiti, ter sposobnost tega prosilca, da učinkovito zastopa svoje stališče. Pri presoji sorazmernosti lahko nacionalno sodišče upošteva tudi, kolikšni so stroški postopka, ki jih je treba plačati kot predujem, in ali je ovira, ki jo ti stroški morebiti pomenijo za dostop do sodnega varstva, nepremagljiva.

Kar zadeva posebej pravne osebe, lahko nacionalno sodišče upošteva njihov položaj. Tako lahko upošteva zlasti obliko družbe in to, ali je zadevna pravna oseba pridobitna, ter finančno sposobnost njenih družbenikov oziroma delničarjev in možnost, da si priskrbijo denarna sredstva, potrebna za vložitev tožbe pri sodišču.

Podpisi